

носини, які складаються у сфері емісії національної валюти України та організації готівкового грошового обігу, емісії й обігу державних цінних паперів, випуску й проведення державних лотерей та системи оподаткування, якій завдається шкода у разі суспільно небезпечних діянь із незаконно виготовленими, одержаними, підробленими марками акцизного податку та їх голографічними елементами.

Ю. В. Рябченко, аспірант кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОХОРОНА ПРИРОДНИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Розкриваються особливості кримінально-правової охорони природних територій та об'єктів за законодавством Польщі, Білорусі та України. Проводиться порівняльний аналіз відповідних кримінально-правових норм.

Раскрываются особенности уголовно-правовой охраны природных территорий и объектов по законодательству Польши, Беларуси и Украины. Проводится сравнительный анализ соответствующих уголовно-правовых норм.

The particular features of criminal legal protection for natural areas and facilities under the legislation of Poland, Belarus and Ukraine have been revealed. A comparative analysis of relevant criminal legal provisions has been carried out.

Рациональне запозичення позитивного досвіду іноземного нормотворення зумовлено потребами посилення ефективності вітчизняного правового регулювання. Правові системи Білорусі та Польщі обрані для аналізу не випадково: це сусідні для нас держави, хоча і з різними підходами до охорони особливо охоронюваних природних територій та об'єктів.

У КК Польщі 1997 р. екологічні злочини виділені в самостійну главу XXII «Злочини проти навколишнього середовища». Серед злочинів даної групи передбачається діяння, що спрямоване проти особливо охоронюваних державою територій та об'єктів, а саме знищення, значне пошкодження або істотне зменшення природної вартості охоронюваних законом територій або об'єктів, що спричинило істотну шкоду (ст. 187). Частина друга цієї статті встановлює відповідальність за таке саме ді-

яння, але вчинене через необережність¹. Враховуючи зменшений ступінь суспільної небезпечності такого діяння, за його вчинення застосовуються менш суворі покарання, що не пов'язані з позбавленням волі особи.

Найбільш цікавим тут є положення, що закріплює можливість притягнути до відповідальності особу, яка знищила або пошкодила природні території та об'єкти через необережність. Але за КК України це є неможливим. Дійсно, досить часто зазначений руйнівний вплив здійснює особа неумисно, але об'єкт розглядуваного злочину має виняткову цінність, а тому навіть необережне його вчинення містить достатній рівень суспільної небезпечності для криміналізації такого діяння. Уявляється, що в цій частині вітчизняному законодавцю слід врахувати та запозичити досвід Польщі.

У КК Білорусі міститься одразу дві статті, що регламентують злочини проти особливо охоронюваних природних територій та об'єктів. Це умисне знищення або пошкодження природних комплексів або об'єктів особливо охоронюваних природних територій (ст. 263) та порушення режиму охорони і використання особливо охоронюваних природних територій (ст. 264). Поняття «особливо охоронювані природні території» конкретизоване в чинному законодавстві республіки Білорусь. Так, згідно зі ст. 1 Закону Білорусі «Про особливо охоронювані природні території» 1994 р. особливо охоронюваними природними територіями є частина території з унікальними, еталонними або іншими цінними природними комплексами та об'єктами, що мають особливе екологічне, наукове та (або) естетичне значення, стосовно яких встановлений особливих режим охорони та використання. До таких особливо охоронюваних територій належать заповідники, національні парки, заказники, пам'ятники природи республіканського та місцевого значення².

Отже, якщо ст. 263 КК Білорусі встановлює відповідальність майже за ідентичне діяння тому, що закріплене в ст. 252 КК України, а саме: умисне знищення або пошкодження особливо охоронюваних природних об'єктів і комплексів, то ст. 264 КК Білорусі закріпила склад злочину, що є незнайомим вітчизняному кримінальному законодавству. Йдеться

¹ Уголовный кодекс Республики Польша / под. науч. ред. А. И. Лукашова, Н. Ф. Кузнецова ; вступ. сл. А. И. Лукашова, Э. А. Саркисовой ; пер. с польск. Л. А. Барилевич. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – С. 29-32.

² Об особо охраняемых природных территориях : Закон Республики Беларусь от 20 октября 1994 г. № 3335-ХІІ (с последними изменениями от 4 января 2014 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : base.spiform.ru/show_doc.fwx. – Загл. с экрана.

про порушення режиму заповідників, національних парків, заказників, пам'ятників природи та інших особливо охоронюваних природних територій та об'єктів, що потягло за собою умисне чи з необережності спричинення шкоди у великому розмірі¹.

Особливо охоронюваними природними територіями в Білорусі є ділянки землі з унікальними, еталонними чи іншими цінними природними комплексами і об'єктами, що мають особливе екологічне, наукове, історико-культурне, естетичне та інше значення, вилучені повністю або частково з господарського обігу, стосовно яких установлений особливий режим охорони і використання (ст. 1 Закону Білорусі «Про особливо охоронювані природні території»). Закон визначає такі категорії особливо охоронюваних природних територій: заповідник, національний парк, заказник, пам'ятник природи. До інших особливо охоронюваних територій відносяться території, що підлягають спеціальній охороні: курортні зони, зони відпочинку, берегові смуги річок і водойм, зони санітарної охорони водних об'єктів, що використовуються для господарсько-питного водопостачання, ліси зелених зон міст та інших населених пунктів та інші території, для яких установлений спеціальний режим охорони і використання. Об'єктивна сторона злочину виражається в дії, що є порушенням режиму такої території. Диспозиція статті є бланкетною. Тому необхідно звертатися до інших нормативно-правових актів для роз'яснення, які саме правила поведіння встановлено законодавством на відповідній території. Проаналізувавши білоруське законодавство, можна зробити висновок, що порушення режиму може виражатися, зокрема, в проведенні робіт, випасі худоби, промисловій заготівлі сировини, розбивці туристичних таборів, розведення кострів, русі транспорту поза доріг тощо. Злочин може бути вчинено умисно та з необережності. У свою чергу, необережне порушення режиму особливо охоронюваних природних територій та об'єктів є недостатньо суспільно небезпечним діянням для встановлення кримінальної відповідальності. Тому доцільним було б застосовувати у цьому випадку лише адміністративну або цивільно-правову відповідальність до винних осіб.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що застосування методу порівняльного аналізу сприяє більш ефективному прогнозуванню шляхів подальшого вдосконалення вітчизняного природоохоронного законодавства.

¹ Уголовный кодекс Республики Беларусь/ текст документа по состоянию на ноябрь 2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic48/text197.htm. – Загл. с экрана.